

Україна – Білорусь: несхожа схожість

Ольга Бабкіна,

доктор політичних наук,
завідуюча кафедрою політичних наук
Національного педагогічного університету
ім. М. Драгоманова

Долженков О. О. Україна – Білорусь: досвід політичної трансформації: Монографія. – Одеса: Астропринт, 2003. – 264 с.

У монографії українського політолога О. Долженкова на широкому дослідницькому матеріалі здійснено порівняльно-політологічне дослідження процесів політичної трансформації в Україні й Республіці Білорусь. Започаткована автором проблема має як науково-теоретичне, так і практично-політичне значення, оскільки Україна й Білорусь мають багато схожих висхідних траєкторій та близькі за результатами наслідки соціально-економічних реформ. Водночас, як зазначає автор, при уважному вивченні динаміки розвитку політичних систем цих пострадянських країн з очевидністю проявляється й суттєва різниця: скоріш авторитарний режим у Білорусі та скоріш демократичний режим в Україні; практично полярні зовнішньополітичні орієнтири; якісно різні способи економічних перетворень тощо.

Одним з найвагоміших здобутків автора є методологічне опрацювання особливостей забезпечення компаративного аналізу пострадянських суспільств. Автору вдалося, по-перше, досить глибоко, науково виважено уточнити поняття „політична трансформація”, „перехідне суспільство”, „бінарний аналіз”, „порівняльно-політологічний метод”, „політична система” та низку інших – похідних від них понять і категорій. І, по-друге, суттєво вдосконалити методологію застосування компаративного аналізу в політичних дослідженнях у контексті оптимізації процесу державотворення в Україні.

Структурно дослідження будується за логікою „від загального до конкретного”. Відповідно, перший розділ присвячено теоретико-методологічним особливостям процесу трансформації та перехідної динаміки постсоціалістичного розвитку. Дослідник суттєво доповнює розуміння не лише характеру трансформаційного процесу на

пострадянському просторі, але і його місця у широкому процесі демократизації. В дослідженні, зокрема, чітко проводиться думка, що алгоритми ринкових і демократичних перетворень, внаслідок дії комплексу різних чинників, не завжди дають прогнозовані результати в політичній, економічній і правовій сферах. Автор наголошує, що шлях трансформаційних змін як в Україні, так і в Білорусі буде, вірогідно, досить тривалим і своєрідним. Про це свідчать як стадіальне відставання процесу реформ в Україні та Білорусі у порівнянні з іншими країнами, так і принципова невизначеність базових питань державного устрою.

У другому розділі автор з'ясовує характер трансформації визначальних для політичних систем України і Білорусі інститутів. На його думку, окрім детального дослідження особливостей функціонування тріади поділеної державної влади, особливої уваги заслуговує дослідження бюрократії та ЗМІ як важливих інститутів невибірної влади, а також специфіки етнополітичних орієнтацій двох країн.

На основі систематизації дослідницького матеріалу автор уперше здійснює порівняльно-політологічний аналіз політичних режимів України та Білорусі. Характеризуючи останні як такі, що тяжіють до авторитаризму, автор знаходить в їх рамках неповторні, лише їм властиві особливості. При цьому увага дослідника звернена до практично-політичних перспектив і можливостей України з тим, аби неупереджено врахувати політико-правовий досвід реформування сусідньої держави.

У процесі дослідження автор дійшов висновку, що політичні системи пострадянських країн значною мірою тримаються на тінювих структурних елементах, до яких належать адміністративно-економічні клани, аналітично-експертні центри при керівниках легальних структур, організовані злочинні угруповання тощо. Необхідність розгляду тінювих структур, за слушним зауваженням автора, зумовлена тим, що вони часто-густо впливають на прийняття важливих політичних рішень.

Гіпотеза автора полягає в тому, що обидві країни поєднують демократичні й авторитарні риси. При цьому в Україні вони взаємно урівноважені, отже можна вести мову про наявність двох паралельно існуючих систем цінностей і відносин: демократичної (що характеризує легальні функції легальних інститутів) та авторитарної (що характеризує латентні функції легальних та функціонування тінювих інститутів). В Білорусі ж як на легальному, та і на тінювому рівні виразно домінують авторитарні тенденції, що свідчить про певну стабілізацію політичної системи як авторитарної. Автор утверджує важливу тенденцію політичної науки, що полягає в її переорієнтації на багатодисциплінарні, проблемно орієнтовані дослідження з активним використанням методів інших соціально-гуманітарних наук. У зв'язку з ефективним використанням арсеналу компаративного політичного аналізу, праця О. Долженкова є інноваційною. Це вагомий внесок у вітчизняну політичну науку.